

Lietuvos švietimo tarybai

Lietuvos Respublikos Vyriausybei

Lietuvos Respublikos Seimo švietimo ir mokslo komitetui

Lietuvos Respublikos švietimo, mokslo ir sporto ministerijai

DĖL PERTEKLINĖS BIUROKRATIJOS APRAIŠKŲ ŠVIETIMO ĮSTAIGOSE

Pirmasis dešimtmetis po Lietuvos nepriklausomybės atgavimo šalies mokyklose buvo kūrimo, idėjų, tikėjimo, bendradarbiavimo, dalijimosi metas. Švietimo įstaigų kolektyvai negailėjo nei laiko, nei jėgų, nes tikėjo idėja. Antrasis dešimtmetis – sistemų, tvarkų, aprašų, taisyklių kūrimo metas, kuriame tikrasis švietimas nuėjo į antrą planą. Visuomenė ir valdžios institucijos gana dažnai išreiškia lūkestį gerinti Lietuvos švietimo sistemos efektyvumą ir ugdymo kokybę. Tačiau per trečiąjį Nepriklausomybės dešimtmetį kilo abejonės, ar tai, kas vyksta mokyklose, gali būti vadinama švietimu. Visi tapome taisyklių, sistemų, formų ir funkcijų įkaitais. Skaičiai ir procentai tapo savitiksliai, bet tuo pačiu kaip mūsų tikslas ir siekiamybė. Mes, švietimo įstaigų vadovai, nebeatliekame savo tiesioginių funkcijų. Susiklostė situacija, kai įvairių institucijų bei teisės aktų direktyvomis trukdoma švietimo įstaigoms vykdyti jų tiesioginę veiklą – užsiimti ugdymu, jo planavimu, veiklos planų įgyvendinimu ir proceso bei kokybės stebėjimu.

Švietimo įstaigos įvairių institucijų įpareigtos vykdyti biurokratinės administracinės veiklas, kurioms atlikti nėra žmogiškųjų išteklių. Mokyklose dirbantys pedagogai ir kiti darbuotojai neturi šioms veikloms būtinų kompetencijų, papildomi etatai nėra steigiami. Švietimo įstaigos vadovui tenka milžiniška atsakomybė organizuoti įstaigos veiklą nuolat blogėjančiomis sąlygomis ir savo jėgomis “glaistyti” nesėkmingus, dažniausiai savivaldybių įvykdytus, paslaugų centralizavimo pavyzdžius.

Aukštesnėms institucijoms turėtų būti žinoma, kad švietimo įstaigose nėra viešųjų pirkimų, vidaus kontrolės, personalo skyrių, duomenų apsaugos specialisto, visus papildomus biurokratinius darbus atlieka atitinkamų privalomų kompetencijų neturintys įstaigų vadovai ir jų pavaduotojai bei vienintelis raštinės darbuotojas. Tokia situacija suponuoja papildomą darbo krūvį, viršvalandžius, sudaro galimybę atsirasti mobingo apraiškoms vadovų atžvilgiu. Papildomų darbų mastas darosi nebepakeliamas, dėl šios priežasties darbuotojai arba atsisako vykdyti jiems nepriklausančias funkcijas, arba palieka darbo vietas. Kategoriškai teigiame, kad švietimo įstaiga negali būti lyginama su kitomis institucijomis, įstaigomis (pvz., savivaldybių administracijomis), kurios turi atskirus išvardintų sričių padalinius, skyrius ar atskirus specialistus ir/ar patarėjus. Nežiūrint į tai, gausu pavyzdžių, kai valdininkai nesivargina naudotis duomenų bazėmis, jau pateiktomis ataskaitomis ir jose esančia statistika apie švietimo įstaigas, o nuolat reikalauja pateikti įvairiausių duomenis, sumažindami jų pateikimo terminus iki minimalių.

Žemiau išvardinta dalis su ugdymo procesu nesusijusių darbų, kuriems atlikti nepakanka turimų žmogiškųjų išteklių ar nėra atitinkamų kompetencijų darbuotojų:

- nuo 2022 m. sausio 1 d. perkančiosios organizacijos privalo skelbti kiekvienos žodžiu sudarytos sutarties informaciją Centrinėje viešųjų pirkimų informacinėje sistemoje (toliau – CVP IS sistema) viešai, tai reiškia, kad perkančioji organizacija CVP IS sistemoje turės suvedinėti ir viešinti kiekvienos gautos viešųjų pirkimų sąskaitos (nuo 0 ct. iki 5 000 Eur be pridėtinės vertės mokesčio) informaciją (išskyrus atvejus, kai pirkimo sutartis yra sudaryta raštu). Dauguma mokyklų pirkimų yra tokių verčių, todėl praktiškai teks suvesti visus pirkimus. Perkančioji organizacija turės pateikti kiekvienos žodžiu sudarytos sutarties datą ir numerį, pirkimo būdą, objekto pavadinimą, objekto kodą pagal BVPŽ, teikėjo informaciją

(nurodant pavadinimą, juridinio asmens kodą, adresą), žodžiu sudarytą sutarties vertę (sutartą ir vėliau faktinę) bei galiojimo datą (sutartą ir vėliau faktinę). Švietimo įstaigoms tai reiškia papildomą darbo krūvį, skiriant jį direktoriaus pavaduotojui ūkio reikalams ar ūkvedžiui, kurie paprastai be savo tiesioginių funkcijų vykdymo yra įpareigoti vykdyti viešuosius pirkimus, neturėdami tinkamo išsilavinimo.

- BDAR duomenų apsauga – mokytojų mokymai ir testas mokytojams. Teisės aktai įpareigoja skirti duomenų apsaugos pareigūną, švietimo įstaigoje nėra tokio asmens, nenumatyti papildomi etatai. BDAR reglamentas įpareigoja fiksuoti įvykusius pažeidimus ir atlikti tyrimus pildant papildomus dokumentus. Kadangi asmens duomenų apsaugos specialistų mokyklose nėra, vadovai turi skirti papildomą funkciją pavaduotojui ugdymui, kurio pareigybės apraše tokios funkcijos nenumatytos, o jei ir būtų keičiamas pareigybės aprašas, sumokėti už papildomus darbus dažnai nėra lėšų.

- Dokumentai dėl vidaus kontrolės politikos įgyvendinimo. Kasmet turime teikti informaciją apie vidaus kontrolės įgyvendinimą. Vidaus kontrolę turi įgyvendinti tam tikrą kvalifikaciją turintys asmenys, kurie gali numatyti bei įvertinti rizikas ir teikti išvadą dėl minėtos politikos įgyvendinimo. Tokių asmenų, galinčių būti auditoriais, mokykloje nėra, o ataskaitą apie vidaus kontrolės įgyvendinimą švietimo įstaigos turi pateikti iki sausio 28 d.

- Mobingo darbe tyrimas – darbų saugos rizikos vertinimas (anketa).

- Antikorupcinis tyrimas, korupcijos pasireiškimo tikimybės nustatymas.

- Naujas Nacionalinės švietimo agentūros klausimynas po mokyklos metinio įsivertinimo apie tikslų pasirinkimo motyvus ir t.t.

- Anketinės apklausos, kurias organizuoja įvairios institucijos su nurodytais vykdymo terminais ir kt.

Pažymime, kad mokyklose vis didėja darbo krūvis raštinės darbuotojui. Švietimo įstaigose ne vieną kartą per metus dėl besikeičiančių darbo sąlygų (pvz., koeficientų keitimo, jei klasėje atsiranda specialiųjų ugdymosi poreikių mokinių ar jų nelieka), reikia keisti darbuotojų darbo sutartis, todėl vienintelis raštinės darbuotojas nepajėgus paruošti vidinių teisės aktų bei sutvarkyti viso personalo dokumentų, įskaitant tvarkų rengimą ir supažindinimo su jomis pasirašant procedūras. Laikmetis diktuoja, kad papildomiems techniniams darbams atlikti švietimo įstaigose privaloma steigti papildomas darbo vietas. Reikalingas personalo specialistas, kuris, vadovaujantis DK nuostatomis, paruoštų pranešimus apie darbo sąlygų pasikeitimus, paruoštų sutarčių papildymus ir kt..

Pandemijos metu, vadovaujantis Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro, valstybės lygio ekstremaliosios situacijos valstybės operacijų vadovo sprendimais, švietimo įstaigose vykdomas mokinių testavimas, kurio organizavimas išskirtinai tapo vadovų ir jų pavaduotojų atsakomybe, įskaitant testų atsiėmimą iš visuomenės sveikatos biurų dalyje savivaldybių. Tėvų sutikimai dėl testavimo privalo būti suvedami į mokinių registro duomenų bazę, vedama testavimo rezultatų statistika, - tai dar viena papildoma raštinės darbuotojo funkcija.

Deja, dalis būtinų etatų nėra steigiami, o kai kur net sistemingai mažinami. Pavyzdžiui, viename Lietuvos rajone, panaikinus kompiuterių priežiūros specialistų etatus mokyklose, visų 23 rajono švietimo įstaigų kompiuterinei įrangai prižiūrėti įsteigti du specialistų etatai, aptarnaujama virš 1 300 kompiuterių, neskaičiuojant kitos IT technikos (daugialypės terpės projektorių, išmaniųjų ekranų, spausdintuvų ir kt.). Tai iliustruoja, kaip savo veiksmais valdžios institucijos "permeta" švietimo įstaigoms dalį funkcijų, už kurias neskirtas joks finansavimas. Minimame rajone didele dalimi kompiuterių priežiūrą ir toliau vykdo pačios švietimo įstaigos, pavesdamos šią funkciją savo darbuotojams.

Turime išsakyti abejonę dėl neracionalaus valstybės lėšų naudojimo: mokyklos, neturėdamos kompetentingų darbuotojų rengti vidaus kontrolės politiką, vidaus kontrolės ataskaitą, finansų kontrolės taisykles, asmens duomenų apsaugos politiką, atlikti privalomą darbo vietų profesinės rizikos vertinimą, psichosocialinių veiksnių rizikos tyrimą ir kt., siekdamos parengti privalomus dokumentus, **priverstos** naudotis įvairių šias paslaugas teikiančių įmonių paslaugomis už nemažas sumas, kurias turi surasti pačios (lėšos neskiriamos).

Mes, žemiau pasirašiusios organizacijos, prašome inicijuoti diskusiją ar kitus konkrečius veiksmus įsisenėjusiai ir įsigalėjusiai biurokratijos problemai švietimo įstaigose spręsti. Taip pat siūlome:

1. Sudaryti dokumentų sąrašą, kuris yra privalomas mokykloms.
2. Kitų dokumentų pateikimas (atlikti tyrimus už statistikos, sveikatos priežiūros, civilinės saugos, savivaldybės ir kt. įstaigų darbuotojus) turėtų būti tik prašymo, rekomendacijos teisėmis.
3. Svarstyti dėl finansinio "krepšelio" nustatymo nacionaliniu lygiu, kas būtų grįsta reikalingu etatų kiekiu pavestoms funkcijoms atlikti: reglamentuoti švietimo įstaigų struktūros, etatų normatyvų nustatymą, siekiant išvengti savivaliavimo priskiriant švietimo įstaigoms naujas/papildomas funkcijas, nenumatant jų vykdymui finansavimo. Numatyti švietimo įstaigoms papildomus etatus, skirti darbuotojus, kurių funkcija būtų teikti informaciją apie su ugdymu nesusijusią įstaigos veiklą, pildyti visas lenteles, apklausas ir kt. Tuomet administracija ir pedagogai galėtų užsiimti tiesioginiu savo darbu – ugdymo organizavimu.
3. Teisės aktais įtvirtinti nuostatą, kad neskyrus finansavimo vienoms ar kitoms funkcijoms atlikti, atitinkamos institucijos negali fiksuoti pažeidimų švietimo įstaigoms už šių funkcijų nevykdymą ar nekokybišką vykdymą.
5. Teisės aktais numatyti, kad valstybės ir savivaldybių institucijos prašymą švietimo įstaigoms pateikti vienokią ar kitokią informaciją, kuri nėra prieinama valdininkams iš kitų šaltinių, pateiktą ne vėliau, kaip 20 d. d. iki pageidaujamos informacijos gavimo dienos.

Lietuvos švietimo įstaigų vadovų
profesinės sąjungos pirmininkė

Jolita Andrijauskienė

Lietuvos mokyklų vadovų asociacijos prezidentas

Dainius Žvirdauskas

Lietuvos gimnazijų asociacijos prezidentas

Darius Mockus

Lietuvos progimnazijų asociacijos tarybos pirmininkas

Tomas Jankūnas

Lietuvos pagrindinių mokyklų asociacijos prezidentė

Asta Zavadskienė

Lietuvos ikimokyklinio ugdymo įstaigų
vadovų asociacijos prezidentė

Lina Bagdanavičienė

Lietuvos švietimo pagalbos asociacijos direktorė

Saulė Šerėnienė